

Molt de Milosevic

per a **no res**

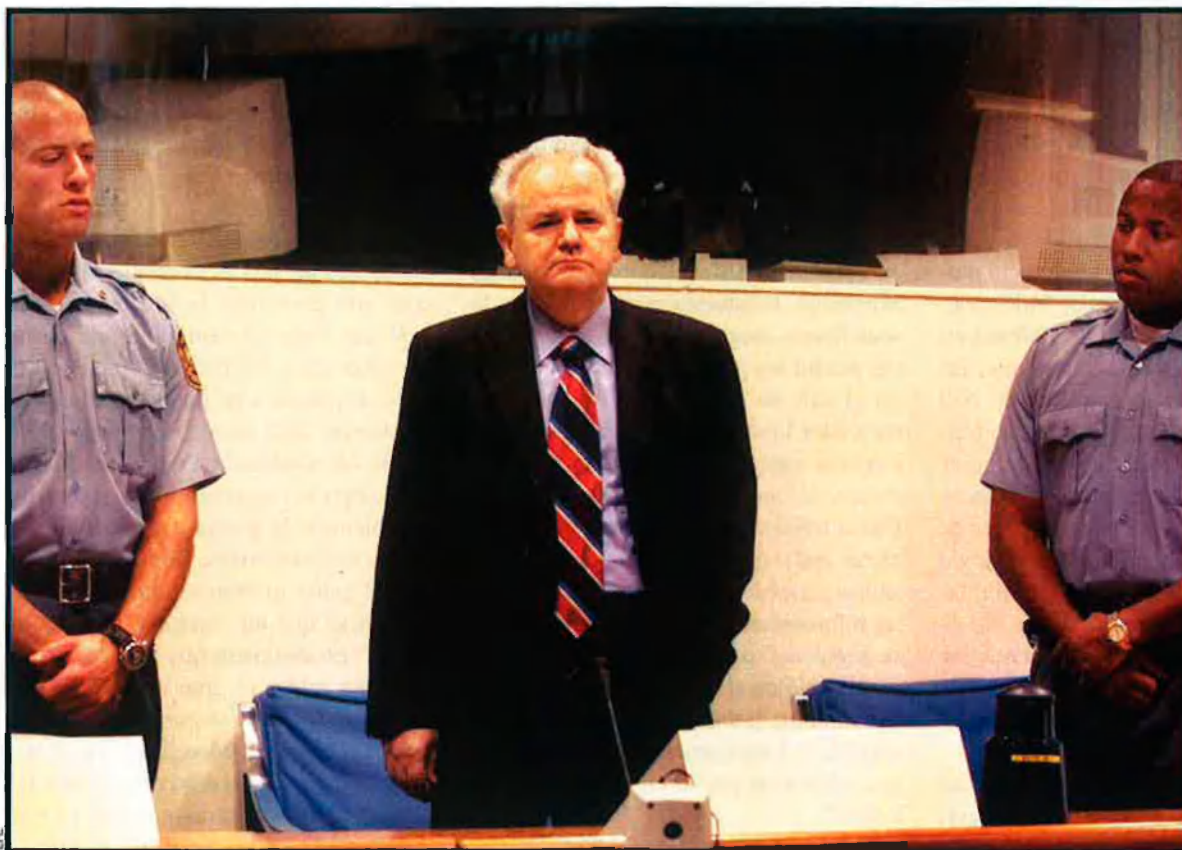
El judici de Slobodan Milosevic havia de servir per reflexionar sobre la indecisió i la reacció tardana de la comunitat internacional en la tragèdia bosniana i la cotrovertida intervenció a Kosovo. També havia de crear les condicions perquè el poble serbi pugua encarar-se amb la seua història immediata, amagada pel règim precedent. Però no sembla que s'haja aconseguit cap d'aquests objectius.

Un dels **deveniments més** espectaculars de les últimes dècades ha estat el primer enjudiciament d'un antic cap d'estat, Slobodan Milosevic. No obstant això, per molt cínic que sembla, hi ha hagut més debat sobre el suposat costat ocult d'aquest esdeveniment (la legalitat del lliurament del genocida), la legitimitat del Tribunal Penal Internacional (TPI) que el jutja, les motivacions de la comunitat internacional... que sobre una possible satisfacció de la justícia i del dret. Els contraris a processar un cap d'estat al·leguen que aquest judici sols serveix per a justificar la intervenció d'Occident en el conflicte de Kosovo. Mentrestant, els partidaris d'encausar qualsevol que cometa greus crims contra la humanitat, independentment del seu càrrec polític, van saludar el fet com un precedent que faria repensar-s'ho als terroristes d'estat en potència. Tot i saber que, evidentment, el nou tribunal ha de recórrer els mil meandres de les relacions internacionals, és inevitable constatar que ha caigut un enorme bastió de la impunitat.

Molts intel·lectuals serbis vaticinaven l'inici d'una dolorosa però saludable catarsi nacional amb el judici a Milosevic. Segons molts analistes, quan el 5 de desembre del 2000 Milosevic va reconèixer la seua derrota en les eleccions, ja s'havia assegurat la promesa que no seria lliurat al Tribunal de l'Haia. Però entre les pressions occidentals i la probable por davant les habilitats populistes del derrocat president, el Govern serbi dirigit pel renovador Zoran Djindjic, en aparent desacord amb el Govern federal i el seu president, Vojislav Kostunica, decideix fer cas omís de la suposada promesa. A l'abril del 2001, Milosevic aterra,

en contra de la seua voluntat, a la presó de l'Haia. Un any més tard, després de la declaració de 124 testimonis a cara descoberta, i d'uns quants més protegits per l'anonimat, què s'ha aconseguit? De moment, els resultats col·laterals són escassos. Ni els veïns ni els mateixos serbis semblen haver avançat en el camí del respecte mutu i de la confiança.

A l'arrest de Milosevic va seguir un frenètic desenterrament de cadàvers per tot el país. De sobte es van fer públics diversos descobriments anteriors: camions frigorífics que havien servit per transportar els assassinats a Kosovo, la seua suposada cremació als forns dels complexos miners de Sèrbia, etc. Aquesta ofensiva mediàtica augurava un compromís amb la difícil tasca de guarir les ferides de guerra. Però, una vegada que la població s'haguera empassat el tràngol d'haver de lliurar del seu líder nacional, la campanya de conscienciació va resultar merament circumstancial. El TPI es queixa contínuament de les obstruccions a la investigació i les traves que el Govern serbi posa als testimonis. *Vreme*, un setmanal reputat de seriós i relativament independent, es va afeccionar tant a la política d'"aquí no ha passat res" del president Kostunica que això va acabar enfonsant-se en una guerra interna amb els col·laboradors poc inclinats a aquest revisionisme *sui generis*. Vojislav Kostunica, el nacionalista "moderat" alçat per un Occident obert a qualsevol que poguera fer front a Milosevic, es va dedicar a avançar progressivament cap al terreny de l'ultranacionalisme. Conegut pel seu visceral rebuig dels acords de Dayton, el president de Sèrbia i Montenegro acaba de fer una declaració pública que el Sarajevo oficial ha caracteritzat com "un

Slobodan Milošević compareix a l'Haia, envoltat de fortes mesures de seguretat, en una de les llargues sessions en què es jutja per crims de guerra. L'expresident iugoslau s'autodefensa d'unes víctimes que, quan es troben cara a cara amb ell, acostumen a posar-se molt nervioses. Milošević no dubta a explotar aquest factor, i a les llars sèrbies als testimonis confusos els acusen de muntatge.

pas previ a la guerra". Kostunica va dir textualment que la República Srpska, l'entitat sèrbia de la federació bosniana, només estava "provisionalment separada" del seu estat mare. Aquestes excursions polítiques fan creïble la tesi d'una possible coalició postelectoral entre Kostunica i el neofeixista Vojislav Seselj per a les pròximes eleccions, a finals de setembre, a fi d'enfrontar-se junts contra el bloc renovador. També Milošević ha cridat els seus seguidors a votar "útil": en favor de Seselj. Perquè aquest últim sí que comença a renàixer de les seues cendres: en poc temps ha pujat del 3% en intenció de vot a un 14%. Les actituds xenòfobes comencen a rehabilitar-se en els mitjans, i l'antisemitisme es troba fins en el discurs de l'actual president.

Milošević pertot. Segons la intel·lectual de Belgrad Sonja Biserko, presidenta del Comitè d'Hèlsinki per als drets humans, "el 5 d'octubre del 2000, l'etnonacionalisme sèrbia es va desfer de la capa bolxevic", i prou. Biserko exigeix a la societat sèrbia una urgent denazificació, si realment aspira democratitzar-se. Des-

graciadament, l'aparell estatal ha tingut pocs retocs després del tempestuós relleu presidencial (Amnistia Internacional acusa la policia sèrbia de la pràctica contínua de tortures). Filip David, de l'Associació d'Escriptors Independents, considera que "no servia per a res derrocar Milošević, si no havíem de canviar el model cultural, la manera de pensar. Perquè ens el continuem trobant pertot arreu. Hi ha prou de fixar-se en el llenguatge dels líders actuals, incloent-hi Kostunica, que coqueteja amb els sectors més ultres dels nacionalistes".

Una situació econòmica desastrosa, la falta de futur, la violència omnipresent, creen una atmosfera poc propícia a la reflexió i l'acceptació de les realitats històriques. Recentment, el setmanal de Belgrad *Blic News* ha enquestat els estudiants de la universitat de la capital per veure quin és el seu coneixement dels intel·lectuals sèrbis contemporanis. Com el més popular, però també el més volgut, va aparèixer el director de cinema Emir Kusturica, un bosnià paradoxalment convertit en "gran admirador de la figura i de l'obra de Milošević" (en paraules

del periodista Petar Lukic). En el segon lloc arribava el pare teòric del renaixement nacional sèrbia i de la neteja ètnica, l'escriptor Dobrica Cosic. Al costat oposat, com a intel·lectuals més odiats, es trobaven la ja esmentada Sonja Biserko, i Natasa Kandic, presidenta del Fons per al Dret Humanitari (entrevistada per EL TEMPS en el núm. 888). Kandic s'ha fet cèlebre per la defensa dels drets d'albanokosovesos, serbokosovesos, bosnians, i de les minories ètniques iugoslaves.

Poc pot sorprendre, en aquestes condicions, la sort que corre l'exposició "War and honey" ("La guerra i la mel"), del nord-americà Rom Haviv. Es tracta d'un passeig fotogràfic per tots els escenaris de les guerres iugoslaves. Haviv filma la bogeria i la desgràcia de tots sense distinció, però els nacionalistes sèrbis no accepten que els seus compatriotes apareguen com a agressors més vegades que els altres. La seua reacció s'ha convertit ja en un tòpic: alguna galeria, en col·laboració amb alguna ONG o associació civil, anuncia l'exposició, i en poc temps arriben tropells de joves amb camisetes negres sobre les quals porten impresa la

foto de Radovan Karadzic, el criminal de guerra serbobosnià buscat pel TPI (i que a Sèrbia passa per un heroi nacional). Les protestes violentes, davant la passivitat dels agents de l'ordre, obliguen a tancar i anul·lar l'acte.

Defensa en solitari. Part de la culpa d'aquesta situació és de l'explotació mediàtica i política del procés de Milosevic. L'equívoca insistència en la "defensa en solitari" de Milosevic, per exemple. En realitat, l'home no està sol, ni de bon tros. Un nombrós equip d'advocats (entre els quals destaca el que va defensar el criminal nazi Claus Barbie, el francès Jacques Vergés) li prepara la defensa. El gran avantatge que trau Milosevic de la seua "autodefensa" és la possibilitat d'intimidat les antigues víctimes. No és difícil imaginar com es deu sentir un llaurador il·letrat cara a l'home que ha ordenat assassinar tota la seua família i deportar tot el seu poble.

Pel que fa als testimonis, hi ha un detall de transcendència enorme. Òbviament, uns traductors experts asseguruen la comunicació entre l'acusat, els testimonis i els jutges. Però, per alguna obscura raó, encara que a la capital del Kosovo d'avui en dia l'anglès és quasi un segon idioma nacional, els intèrprets que oficien en el TPI són exclusivament albanesos. Això no representa un obstacle per a persones cultes, però sí que ho pot arribar a ser per a un llaurador nerviós. El setmanari kosovès *Java* s'ha fet eco de diversos casos de malentesos causats per aquestes diferències dialectals, i que Milosevic no ha dubtat a explotar per a provocar la confusió dels seus testimonis.

Un dels testimonis més esgarrifosos va arribar en els últims dies: un exsoldat serbi que, sota anonim, va acceptar relatar les massacres comeses a Kosovo per l'exèrcit regular: "Des de fa tres anys, no hi ha nit en què no somnie amb aquest nadó (afusellat junt amb la seua família) plorant. He vingut aquí només perquè m'he dit que potser m'allibere del malson contant el que ha ocorregut", va declarar el testimoni codificat com K17.

Però, a jutjar per les reaccions públiques, tot això no arriba a les llars sèrbies, on consideren que cada testimoni confús

menteix, i quan no està confús, pensen que tot és un muntatge. I els mitjans no s'esmercen gaire per traure'ls d'aquesta impressió. Nada Djermanovic, periodista veterana de l'agència de premsa iugoslava Tanjug, considera que "els mitjans serbis no informen sobre els fets relatats a la sala d'audiències, sinó quasi exclusivament sobre el comportament de Milosevic. D'aquesta manera realcen la seua figura, caiguda en desgràcia per haver perdut les guerres i per haver enfonsat el país en la misèria. El pinten com un orador i retòric extremadament hàbil, i deixen entendre que defensant-se a si mateix defensa la causa nacional". Filip David troba en la relació dels serbis del carrer amb aquest judici "un reflex de la situació social: la gent està frustrada amb les reformes que no arranquen, la pobresa augmenta, de manera que es busca la justificació en el comportament injust de la comunitat internacional, especialment dels EUA. I aquí arriben els intel·lectuals que advoquen per la curació basada en l'oblit".

L'intel·lectual de Belgrad Srdja Popovic il·lustra la tècnica de Milosevic amb una paràbola irònica: "Li han assassinat tota la seua família? Molt bé, però sap vostè a quina distància d'aquest poblet es troba aquella vila? I de la guerrilla, què?" Bashkim Shehu, un escriptor albanès establert a Barcelona, enviat a l'Haia pel diari *La Vanguardia*, subratlla la gran agressivitat de Milosevic amb els testimonis, a qui "obliga a relatar repetidament i fil per randa el detalls dels horrors que han viscut alhora que els crida i els insulta acusant-los de mentiders i pagats". El director del principal diari kosovès, *Koha Ditore*, i de la televisió Kohavizion, Veton Surroi, es va presentar davant el TPI i va haver de suportar les preguntes de l'acusat. Quan va deixar testimoni d'una massacre en què la policia sèrbia havia matat tots els membres de dues famílies de rebels, incloent-hi els ancians i els nens menuts, Milosevic es va posar a preguntar-li si sabia alguna cosa sobre les activitats d'uns membres d'aquestes famílies, buscats per la policia. "Sí, va replicar Surroi, i què? Què té a veure això amb l'assassinat indiscriminat de xiquets?" Poc després, a la pregunta de si Milosevic l'havia impressio-

nat, va respondre: "És una mediocritat. A banda del desvergonyiment, no té cap altra aptitud. Però la magnitud dels seus crims fa que els testimonis, com més dura és la seua experiència personal, més nerviosos es tornen."

Desencant kosovès. L'interès dels kosovesos pel procés és relatiu. El senten com una prova que la justícia existeix, però poc més. El cardiòleg Faik Hima, que exerceix a Pristina, la capital de Kosovo, expressava en poques paraules els sentiments dels seus compatriotes: "Els serbis no mostren molt de penediment. Es comporten com qui hi ha perdut honorablement la guerra, i no com qui lamenta els seus errors. Milosevic no premia el gallet ni donava totes les ordres. És ridícul que ell responga per tots els altres." El sentiment que amb Milosevic s'intenta saldar el gran deute de l'estat iniciador de totes les guerres de l'ex-Iugoslàvia és prou generalitzat. Per a Igor Stiks, del prestigiós diari croat *Feral Tribune*, "Milosevic assegut tot sol al banc dels acusats, sense Karadzic ni Mladic, no compon la imatge completa del judici d'un crim".

Sèrbia avança amb dificultats, i adés i ara sembla enfonsar-se en el marasme nacionalista i intolerant que ha causat la seua actual desgràcia i la tragèdia iugoslava. Els veïns continuen desconfiant d'ells. Així que de debò val la pena? "Sense dubte, sí!", respon Djermanovic. "Els qui no desitjaven saber, continuaran ignorant. Però encara que fóra per semblar el dubte en l'esperit dels qui es creien la propaganda de l'antic règim per mera comoditat, aquest procés té un valor innegable, sense esmentar la necessitat de justícia. N'hi ha molts que no s'oposen al fet que es jutge Milosevic, però al·leguen que el judici s'hauria d'haver celebrat al nostre país, que tenim dret legítim a processar-lo. Però cal reconèixer que ens hauria faltat voluntat. En el millor cas, l'haguérem processat per frau i abús de poder. Però dubte que s'hagueren fet els passos necessaris per a aclarir els episodis més foscos de les guerres. Personalment, em sent millor ara que Milosevic és jutjat a l'Haia."

Gani Jakupi